

ХАРТИЕНИТЕ ЧАДЪРИ

Изработката на хартиени чадъри е традиционен китайски занаят. Според легендата чадърът е изобретен от жената на сърчния дърводелец Лу Бан, покровителя на зидари и дърводелци. Понеже той редовно обикалял из страната, жена му искала да го предпази от дъжда и слънцето. Затова взела бамбукови дъсчици, завързала ги една с друга под формата на покрива на градинска беседка, покрила ги с животинска кожа и връчила на мъжа си така получения преносим навес.

Първите чадъри били покривани с пера, коприна и други материали, но скоро след изобретяването на хартията през 105 година този нов материал изместил всички останали. Не е ясно кога точно са били изработени първите чадъри с намаслена хартия, но се знае, че това хитроумно приспособление за защита от слънце и дъжд през VII-VIII век било пренесено от Китай в Корея и Япония, а по-късно и в целия азиатски свят.

Освен чисто практичната употреба на чадъра като защита от слънце и дъжд, в Азия в миналото чадърът имал и разнообразни символични значения, някои от които са запазени и до днес в сватбените и в религиозните ритуали на отделни региони. В традиционния сватбен обичай на китайците например, когато младоженката слиза от празничния паланкин пред дома на съпруга си, шаферките я прикриват с червен чадър от намаслена хартия, за да я предпазят от злите сили.

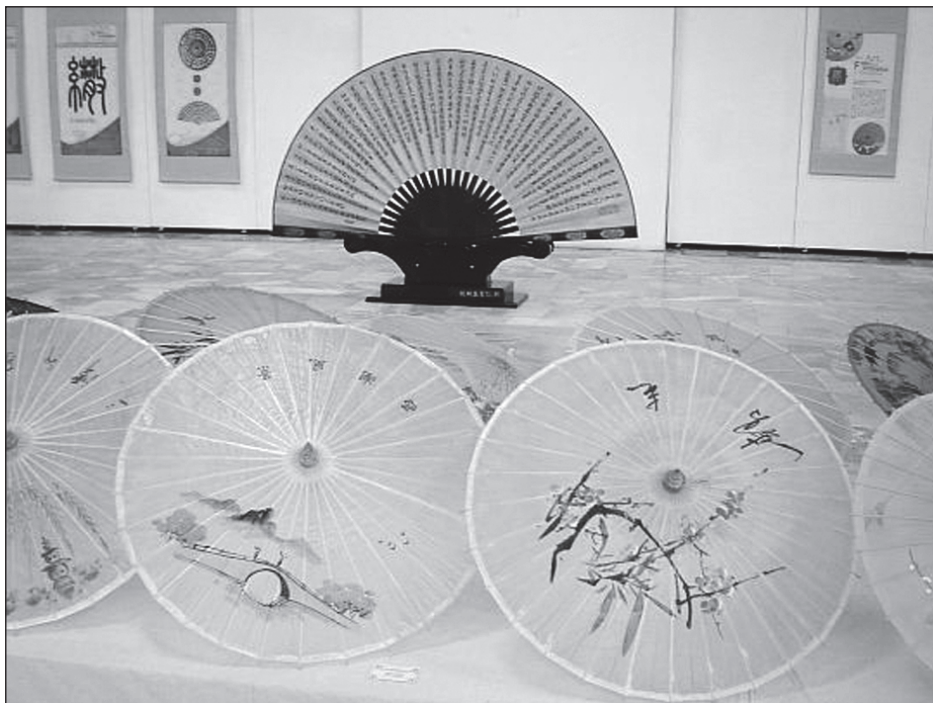
Най-често хартиените чадъри са украсявани с традиционни китайски мотиви като цветя, птици, пейзажи или пък герои от класически китайски романи като „Сън в червените покои“ или „Записки от западната пристройка“.

Дръжката на чадъра и скелето му пък се оставят в естествения цвят на бамбука. Всъщност през годините декоративната функция на хартиените чадъри измества практическото им използване като защита от дъжда и слънцето.

В рамките на китайската традиция тези красиви и крехки предмети са натовадени с

БОГАТ СИМВОЛИЧЕН СМИСЪЛ

Чадърът е символ и на многобройна челяд. Китайският език позво-

лява звукова връзка между думата за намаслена хартия „йоджъ“ и израза „имам деца“ „йоу дзъ“. Самият стар йероглиф за „чадър“ по традиция се разглежда като съставен от компоненти, напомнящи пет малки човечета, и по тази причина чадърът е бил поднасян като благопожелание за много синове.

Другото символично значение на чадъра е свързано с бамбуковото му скеле и дръжка. В Китай бамбукът е символ на дълголетие и непрестанно изкачване нагоре по обществената йерархия. От друга страна, разтвореният чадър е кръгъл и така символизира единението и хармонията - също традиционно почитани ценности в Китай.

Чадърът много често се свързва и с любовното щастие. Може би защото хубавиците от древността винаги носели със себе си кокетно хартиено чадърче, а където има хубавица, там се събуждат и романтичните чувства.

Сред народа чадърът от червена хартия, намаслена с масло от дървото пауловния, се приемал като защита от зли духове, болести и бедствия. Едно друго значение на хартиения чадър се свързва със стихотворението „Дъждовната

уличка“ на поета Дай Уаншу от трийсетте години на XX век, стихотворение, превърнало се в емблема на носталгичните настроения в китайската поезия на новото време.

Друго символично приложение на чадъра е присъствието му в принасянето на дарове към духовете на предците - важна част от религиозните обичаи на китайците в миналото. Произходът на този обичай трябва да се търси в древността, когато императорът носел жълт чадър като израз на върховната му власт над земните дела.

В Древен Китай имало още едно интересно приложение на чадърите от намаслена хартия. Когато тръгвал на път към столицата, желаещият да се яви на изпит за държавна служба слагал в багажа си заедно с книгите и един чадър от червена намаслена хартия, за да се предпази от зли сили и бедности по пътя, а и за да има късмет на изпита.

В наши дни на много места в Китай преди приемните изпити в университета близките и приятелите на кандидат-студентите им подаряват такъв чадър с пожеланието за успех. Изобщо червените хартиени чадъри изразяват най-добрите пожелания по всякакви радостни поводи в Китай - рожден ден, сватба, раждане на дете, пренасяне в ново жилище, повишение в службата и още много други. Ето защо и до днес такъв чадър е изискан и красив подарък и

украза на дома.

Както при хвърчила-та и

ИЗРАБОТКАТА НА ЧАДЪРИТЕ

следва ясно определена технология, запазена от майсторите векове наред. Най-напред майсторът трябва да избере най-подходящия бамбук за дръжката и скелето на чадъра. Когато бамбукът е избран, от него се издялква дръжката и отделните летвички, накисват се във вода, после се изсушават на слън-

це и едва след това се сглобява скелетът на чадъра, като се използват памучни върви. После се залепа върху скелето предварително разроената „шапка“ от специална плътна хартия, подравнява краищата ѝ, навлажнява я със сок от райска ябълка и се оставя да се изсуши добре. Едва когато хартиената повърхност е напълно суха, майсторът започва да рисува върху нея картинни мотиви избрани според случая. Завърши ли картината, майсторът отново оставя хартиената „шапка“ да изсъхне. Най-нак-

рая върху шапката и скелето той нанася равномерно слой масло от дървото пауловния и когато така лакираният чадър изсъхне, той е готов за употреба.

Изработката на хартиените чадъри е продължителен и сложен процес, който изисква търпение, умела ръка и любов към традицията. Тъкмо поради тези високи изисквания към майсторите на чадъри този древен занаят постепенно отмира в Китай. Така например в миналото 80% от жителите на селцето Юнтян в околия Гудун в южната китайска провинция Юннан са владели този занаят, предаван от поколение на поколение близо 300 години.

ПАЗИТЕЛИТЕ НА ЗАНАЯТА В ДНЕСНО ВРЕМЕ СА САМО ПЕТИМА

Днес обаче майсторите на хартиени чадъри са останали само петима, от които трима са на възраст над 70 години. Синовете и внуците на единия от тях - 78-годишния майстор Джън - не желаят да продължат семейната традиция не на последно място и заради изключително ниската продажна цена на тези тру-

ната китайска технология за производство на хартия от началото на II век. Чадърите на майстор Джън и на неговите колеги от селцето Юнтян са високо ценени от познавачите и колекционерите заради фина-та си изработка, красивите цветове и изящни мотиви. Самият майстор Джън твърди също, че неговите чадъри освен естетическа стойност имат и съвсем реално приложение. По неговите думи достатъчно е след дъжд само да забършеш чадър с парче плат или да го оставиш да се изсуши на слънце и едва тогава да го прибереш в калъфа му - така можеш да го използваш дълго време. Трябва обаче от време на време да го изваждаш от калъфа, за да се проветри и това е всичко, което му е нужно.

Друго убежище на древния занаят е град Луджоу в провинция Съчуан. Тук се намира една работилница за хартиени чадъри, известна в Китай с над 400-годишната си история. През 1993 г. тя се прочула и извън страната с изработката на най-големия хартиен чадър. Този „цар на чадърите“ е висок 8 метра, диаметърът на „шапката“ му е 12 метра и тежи близо половин тон. За дръжката му или по-правилно казано, за носещата му колона е използван стволът на 88-годишен бор, скелето му е сглобено от 36 бамбукови тръби, а за изработката му са използвани над 100 килограма масло от дървото пауловния. Можем да кажем, че този „чадър на чадърите“ е своеобразна визитна картичка на старата работилница, в която днес неуморно се трудят 36 работници, повечето - над 60-годишни. Всички инструменти, които те използват, са също част от традицията и някои от тях са на завидната възраст от 400 и повече години.

В името на традицията и на привличането на туристите майсторите извършват всяко от близо 70-те отделни действия по изработката на хартиените чадъри по абсолютното същия начин, по който са го правели и техните деди и прадеди.

Въпреки култа към високите скорости и високите технологии човечеството ще запази вкуса си към изяществото и простотата на традиционните изкуства, защото без традиционния хартиен чадър какъв би бил днешен Китай?

ДИЛЯНА КОЧЕВА